

-ica se javlja u nazivima koji označuju zemljište pojedinih vlasnika: *Ferenčica* (Ferenc), *Kajzerica* (Keizer)...

-ik dolazi redovito u nazivima od imena biljaka: *Brestik*, *Hrastik*, *Vrbik*...

-jak vrši poimeničavanje pridjeva tvoreći topografske nazive: *Goljak*, *Okrugljak*... kao i njegove složenice -njak, u istoj službi: *Srebrnjak*, *Ružičnjak*, *Žitnjak*...

-je dodaje se nazivima izvedenim od imena biljaka: *Rakitje*, *Graberje*, *Trnje*, *Lesje*...

-ovac/-evac najčešći je nastavak u nazivima, a dolazi na imena biljaka: *Brestovac*, *Dunjevac*, *Glogovac*, *Svibovec*, *Višnjevac*... na imena životinja: *Orlovac*, *Paunovac*, *Sokolovac*, *Zmajevac*... na osobna imena: *Mirkovac*, *Miroševac*, *Mihaljevac*, *Markuševac*...

U vezi s tim istakli bismo nazive koja nam se danas čine kao osobna imena bez ikakvih nastavaka koji bi uključivali ideju lokaliteta: *Jankomir*, *Mirogoj* i *Maksimir*.

Ove pojave nisu na terenu našega jezika svagdje podjednako guste i u jednakoj upotrebi. Njihovu čestotu u zagrebačkom nazivlju valja uvažavati pri imenovanju novih gradskih predjela i ulica kao obrasce novim imenima.

I Zagrepčani ih – unatoč službenom obliku imena – također sami stvaraju prema tim modelima: *Zrinjevac* (: Zrinjski trg), *Tomislavac* (: Tomislavov dom), *Kvaternjak* (: Kvaternikov trg) itd.

1. 2. Povijesni kolorit u nazivima očituje se i onda kada im ostavljamo jezične osobine sredine u kojoj su nastali: *Peščenica* (: pijesak), *Prečac* (: priječac), *Lepa ves* (: lijepa vas), *Medveščak*, *Medvednica* (: medved) itd. Umjesto kajkavskog sufiksa -ec (*Vukomerec*, *Čnomerec*), sve više prodiere njegova štokavska varijanta -ac (*Jelenovac*, *Miroševac*)...

1. 3. Posredstvom toponima sačuvani su do danas neke imenice kao geografski termini koji izvan naziva dolaze rijetko u upotrebi, a ipak su svjedoci o nekadašnjem izgledu kraja koji je danas izmijenjen: *gvozd* i *les* 'šuma', *ves* 'selo', *pleso*, *poloj*,

prud 'podvodno zemljište', *obrež* 'zemljište uz obalu rijeke', *ponikva* 'mjesto poniranja potoka', *splavnica* 'kanal za odvod vode', *luka* 'livada uz rijeku' itd.

2. Ovi problemi vrlo su aktualni upravo sada kad mnogim općinskim skupštinama predstoji imenovanje bezimernih ulica na gradskoj periferiji. Već se čuju različita mišljenja i na zborovima birača kako bi pored imenovanja novih trebalo preimenovati i mnoge stare nazive. Predlaže se nasumce, po osobnim željama pojedinaca, a prijedlozi za preimenovanje ulica najčešće se odnose na ove starije nazive, koji su, navodno, anakronizam s obzirom na značenje i s obzirom na teren na koji se odnose.

Takvi nazivi zaista odražavaju prošlost, i baš zbog toga smatramo ih povijesnim spomenicima. Prošlost sadržana u intimnom koloritu naziva traži zaista veću brigu i širu društvenu podršku. Spomenimo ovdje poučan primjer prekosavskog Zagreba, gdje je uz urbanistički plan savjesno prostudirano nazivlje koje je zatečeno na terenu. Nazivima *Topolje*, *Zaprude*, *Utrina*, *Travno*, *Sopot*, *Lakun*, *Siget*, *Bračak*, *Trnsko*, *Miljevinu*, *Savski gaj*, *Remetinec*, *Lanište*, *Palinčice*, *Mladoles*, *Zapolje*, *Delci*, *Resavina*, *Trstenik*, *Rujevina*, *Dugave*, *Dračevica* označene su nove gradske četvrti. Ovdje nazivi prenose prošlost u buduć grad.

Nazivi o kojima je bila riječ kao povijesni spomenici kraja nose u sebi sadržajna i jezična obilježja. Oni odražavaju kolorit sredine i povijesnu patinu što se zrcali u njima. Zbog toga takvi nazivi zaslužuju da budu utkani u rast ovoga grada. Po njima ćemo mjeriti veličinu preobražaja koji smo stvorili.

Petar Šimunović

O AKCENTU LOKATIVA U NEKIM FRAZEOLŠKIM IZRAZIMA

Rječnik u novom Pravopisu donosi više novosti u akcentu koje se mogu lako zapaziti i primijeniti, premda pravopisni rječnik bilježi samo riječi važne s pravopisne strane. Jedna je od uočljivijih novosti dvojaki akcentat u lokativu singulara imenica muško-

ga roda kao *slučāj-slučāja* lok. *slučāju* i *slučāju*. Takva dvostrukost ostavlja, dakle, u lokativu singulara dugi uzlazni akcenat kako ga je bilježio Daničić (Srp. akcenti, Bgd, 1925, str. 37) i priznaje analoški kratki silazni akcenat na prvom slogu, za koji već Maretić konstatira da se govori (Gramatika hrv. ili srp. jez., 1963³, str. 158).

U našem suvremenom jeziku postoji akcenatska alternacija koja se izražava:

○ + ' + ○ : \ + - + ×

To znači: ako se u pojedinim oblicima dugi uzlazni akcenat javi između dva kratka sloga, u drugim oblicima odgovara mu kratki uzlazni akcenat na prvom slogu sa dužinom na drugom, a treći slog je irelevantan. Ta se alternacija javlja npr. kod imenica u odnosu kosi padaž : nominativ singulara (*junāka-junāk*), pridjeva u odnosu posvojni pridjev : nom. sg. (*junākov-junāk*), u glagola sa dvosložnom osnovom u odnosu infinitiv : prezent (*zapītati-zapītām*), a u istočnim govorima javlja se i u sg. : pl. *želim-želimo*, što je u pravopisu jednako dopušteno uz *želimo* (u Daničića *želimo*, ib. str. 129).

Alternaciju ostvaruju, bar u nekim govorima, i primjeri kao *mājūr-majūru* (dijalekatski, Daničić *mājūr*). Isto vrijedi za druge slučajeve zabilježene i sa drugačijim akcentom nego u Daničića: *Būdīm-Budīmu* (Ristić-Kangrga: Rečnik sh i nem. jez., Bgd 1928), *kāntār-kantāru* (uz *kāntār*, Škaljić: Turcizmi u sh jez., Sarajevo 1965), *sālāš-salāšu* (Dayre-Deanović-Maixner: Hs-franc. rj., Zgb 1956, Benešić: Hrv.-poljski rj., Zgb 1949). Ali ti su primjeri iznimni jer ih Daničić uz niz imenica muškoga roda tipa *slučāj-slučāja* (što odgovara jednosložnim *grād-grāda* s proklitikom *ū* *grād-iz grāda*) bilježi s kratkim silaznim akcentom: *Būdīm*, *ōprēz*, *rāzūm-loc. razūmu* itd. Razlog što se lokativ singulara *slučāju* i drugih imenica ovoga tipa gubi može se uvjerljivo potražiti u tome što nema mogućnosti da alternira u paradigmi u istoj situaciji.¹

Dugi uzlazni akcenat lokativa bolje se održava u odnosu sintaktički nejednakih oblika, tj. pokazuje veću otpornost u situacijama gdje se lokativ javlja kao dio frazeološkog izraza nego tamo gdje se javlja kao samostalna riječ. Npr. *Raspravljalo se o slučāju N* ili *U poglědu mu se čita odlučnost* – lokativ može imati dvojaki akcenat, s tim što se analoški (*slučāju, poglědu*) može smatrati običnijim. U primjeru *krater na Mjēsēcu* (*nā Mjesēcu*) i *peti dan u mjesēcu*, s razgraničenjem u značenju, javlja se neka vrst akcenatske pseudodoublete.² Ali u frazeološkim izrazima

<i>u slučāju</i>	<i>u poglědu</i>
<i>u tom slučāju</i>	<i>u tom poglědu</i>
<i>u svakom slučāju</i>	<i>u svakom poglědu</i>

dugi uzlazni akcenat čuva se s mnogo više sigurnosti i može se smatrati običnijim: *Prvaci smo u slučāju pobjede. Dolazim u svakom slučāju. Nešto će se učiniti u poglědu produktivnosti. To je ispravno u svakom poglědu.* (Isto bi se moglo primijetiti u primjeru *razlika je u obliku (obliku) posude i suradnja u obliku razmjene*, gdje je značenje priloško.) Ako se između prijedloga i imenice umetne treća riječ ili izraz postane dvočlan, opet ćemo pretpostaviti dugi uzlazni akcenat: *Bio sam na kraju snaga i u fizičkom i u živčanom poglědu.*

Dakle, dugi uzlazni akcenat bolje se održava i može se s više prava preporučiti u gornjim frazeološkim izrazima, čime se priznaje šira primjena nego što se za »klasični« akcenat u dubleti s analoškim akcentom obično pretpostavlja (poezija, kazalište). Njegovo, pak, gubljenje u samostalnim riječima može se objasniti time što ne dolazi u obzir spomenuta alternacija jer imenica u nom. sg. umjesto kratkog uzlaznog ima kratki silazni akcenat.

Vladimir Anić

¹ B. M. Nikolić: Jedna akcenatska alternacija u savremenom srpskohrvatskom jeziku, Naš jezik, knj. XI, 1961, str. 200.

² Ovaj primjer spominje D. Brozović: Bilješka o akcenatskim pseudodoubletama, Jezik, I, 77–80.

UZ ČLANAK »ODLAGATI I ODGAĐATI«

U 2. broju ovogodišnjeg »Jezika« objavio je Milan Šipka poduži članak o značenju i upotrebi glagola *odlagati* i *odgađati* (str. 54–57). Ne želeći ulaziti u to da li su njegovi zaključci pravilni i njegovi prijedlozi prihvatljivi, želio bih se samo kratko ograditi od autorove insinuacije o našem tobože nepravilnom tumačenju ruskoga glagola *otložiti' – otkladyvat'*. On piše: »Neki sastavljači dvojezičnih rječnika već su pobrkali pojmove *odgoditi* i *odložiti*. Iako Rusi jasno razlikuju *otložiti' – otkladyvat'* (*odložiti*) i *otsročiti', otsročivat'* (*odgoditi, odgađati*), u Rusko-hrvatskosrpskom rječniku koji su sastavili R. F. Poljanec i S. M. Madatova-Poljanec (izd. Školske knjige, Zagreb, 1962) na str. 509b možemo pročitati da *otložiti'*, odnosno *otkladyvat'* znači, pored ostalog, i *odgoditi*(!).« Drug Šipka iza toga stavlja u zagradi uzvičnik – kao da se zgraža kako se moglo takvo nešto napisati. Zatim nastavlja: »Čak ni primjer *Otložiti' v dolgij jaščik* ne može nas uputiti na takvo značenje...« – Prije svega, taj izraz nije nikakav (ilustrativan) primjer za značenje riječi *otložiti'* – što je u našem rječniku jasno označeno time što stoji iza dvije uspravne crte – nego je fraza gdje glagol *otložiti'* ima zapravo prostorno značenje »odlaganja« koje drug Šipka jedino i priznaje – samo je, dakako, »čitav izraz upotrijebljen u prenesenom značenju« pa prema tome za ista ne može poslužiti kao potvrda neprenesenog značenja. Da je pisac – umjesto da je tako s visine nepovredivog autoriteta u pitanjima ruskoga jezika osudio naše tumačenje – zavirio bar u jedan od ona tri sovjetska jednojezična rječnika za koje smo u uvodu istakli da smo se njima služili pri određivanju značenja riječi, našao bi s. v. *otložiti'* ovo:

Akademski rječnik (II, str. 945) ima na prvom mjestu osnovno značenje *odložiti* (npr. knjigu), a odmah na drugom mjestu »*perenesti na boljeje pozdnij srok, otsročiti'*« (dakle *odgoditi*) i daje za to značenje tri primjera iz djela ruskih pisaca. Ušakov (II, str. 943/44) donosi na 4. mjestu isti

opis značenja *odgoditi* uz dva primjera (iz djela Turgenjeva i Černyševskog), a Ožegov (6. izd., 1964, str. 463) ima na 4. mjestu »*to že čto otsročiti'*« i daje, kao obično, samo jedan primjer (*otložiti' rešenje voprosa*). Analogno tome nalazimo ista značenja glagola *otložiti'* i u dvojezičnim rječnicima koje navodimo u popisu literature kojom smo se služili pri sastavljanju rječnika.

To su činjenice koje su drugu Šipki očividno nepoznate kao što on po svoj prilici ne zna ni to da Rusi za pojam »odgađanja«, pored glagola *otsročivat'* i *otkladyvat'* odn. *otlagat'*, upotrebljavaju kao sinonime i neke druge glagole, npr. *otodvigat', perenositi', perelagat'* i dr. (što je mogao većinom naći čak i u našem rječniku). Moje je skromno mišljenje da takva raznolikost i mogućnost variranja izraza za jedan pojam nije baš tako loša stvar kao što misli autor članka u »Jeziku«.

Prema tome, drug Šipka nije bio u pravu što nas je tako autoritativno pokudio za tobože pogrešno tumačenje ruskog glagola *otložiti' – otkladyvat'*, a još je manje bio u pravu što je – ne poznavajući, očigledno, dovoljno ruski jezik da bi mogao dijeliti lekcije – povukao za uho čak i poznatog sovjetskog lingvista i odličnog poznavaoca našega jezika I. I. Tostoja, koji se u svom Srpskohrvatsko-ruskom rječniku usudio našu riječ *odgoditi* prevesti sa *otložiti'* (pored *otsročiti'*), a *odgodu* sa *otkladyvanie* (pored *otsročka*).

Radoslav F. Poljanec

POPIS SE MOŽE JOŠ VIŠE SMANJITI

U »Jeziku« broj 3 napisao je dr Stjepan Babić članak o praktičnoj nastavi u obradi glasova č i ć. Dosta kompliciranu situaciju za one koji u svome izgovoru ne osjećaju razliku, a moraju je se pridržavati, on je razmrsio u nekoliko jednostavnih pravila. Prvo je od njih popis riječi u kojima se č i ć nalaze bez vidljivog postanka tih glasova, pa takve riječi treba znati. U tom se popisu nalazi nekoliko riječi preuzetih iz stranih jezika, bilo da su posuđenice, bilo da